

Φλωρίνης Ειρηναίος: Παναγία, η Ζωοδόχος Πηγή

Μητροπολιτικό Έργο / Ι.Μ. Φλωρίνης, Πρεσπών και Εορδαίας



• Του Σεβ. Μητροπολίτη Φλωρίνης, Πρεσπών και Εορδαίας κ. Ειρηναίου

Μας αξίωσε φέτος ο Θεός να γιορτάσουμε και πάλι το ευλογημένο Πάσχα. Αφού ζήσαμε πρώτα τα γεγονότα της πορείας του Κυρίου μας προς τα φριχτά Του Πάθη, την σταυρική θυσία, και την Ταφή Του, φτάσαμε στην λαμπροφόρο Ανάστασή Του για την οποία χαίρεται ολόκληρος ο χριστιανικός κόσμος.

Η Ανάσταση του Χριστού είναι η καρδιά και το θεμέλιο της πίστεώς μας. Αυτή η Ανάσταση μας χαρίζει ελπίδα και δύναμη για τη ζωή, επειδή μόνο αυτή μπορεί να νικήσει την απειλή του θανάτου και τον φόβο της ελεύσεώς του. Η Ανάσταση ανανεώνει και ανακαινίζει την ψυχή μας και αφθαρτοποιεί το σώμα μας. Όσο ζούμε την επίγεια ζωή μας είναι η μόνη δύναμη για να αντιμετωπίσουμε τις δυσκολίες της. Αλλά και όταν φτάσουμε στο τέλος της επίγειας ζωής μας, μας ανοίγει τον δρόμο της αιωνιότητας. Ο αναστημένος Χριστός ως τέλειος άνθρωπος

αναστήθηκε και την ίδια πορεία θα ακολουθήσουμε και εμείς, δια του τάφου θα εισέλθουμε στην αιώνια ζωή. Αυτό είναι το μήνυμα της Αναστάσεως. Μέσα σε αυτήν την αναστάσιμη χαρά η Εκκλησία τοποθετεί και την τιμή προς το πρόσωπο της Παναγίας μας ως Ζωοδόχου Πηγής, ή επί το ορθότερον Ζωηφόρου Πηγής, όπως αναγράφεται και στο Συναξάριο της ημέρας¹.

Η εορτή αυτή καθιερώθηκε στη ζωή της Εκκλησίας για δυο λόγους: έναν θεολογικό και έναν ιστορικό. Ας αναφερθούμε αρχικά στον ιστορικό.

Είναι από τις νεότερες εορτές της ορθόδοξης Εκκλησίας και καθιερώθηκε ως επαίτιος των εγκαινίων του Ιερού Ναού και του παρεκκλησίου του αγιάσματος στο όνομα της Θεομήτορος στο Βαλουκλή της Κωνσταντινουπόλεως. Εκεί λοιπόν σύμφωνα με τους ιστορικούς υπήρχε ναός επ' ονόματι της Θεοτόκου, ο οποίος χτίστηκε από τον αυτοκράτορα Λέοντα τον Α' τον Θράκα (457-474), ο οποίος αργότερα ανακηρύχθηκε άγιος της Εκκλησίας μας². Ο Λέων έχτισε τον Ναό αυτόν δίπλα σε πηγή της οποίας το νερό θεράπευε από τις ασθένειες πολύ κόσμο. Λέγεται μάλιστα ότι εκεί βρήκε θεραπεία και ο αυτοκράτορας Ιουστινιανός από την δυσουρία που τον βασάνιζε. Με τα χρόνια όμως ο ναός υπέστη πολλές φθορές από σεισμούς και από εχθρικές επιδρομές. Την μεγαλύτερη όμως καταστροφή του την υπέστη κατά τους χρόνους της τουρκοκρατίας, όποτε κατεδαφίστηκε ώστε να χρησιμοποιηθεί το οικοδομικό υλικό του για να χτιστεί το τέμενος «Σουλτάν Βαγιαζίτ». Όμως το 1833 ο Πατριάρχης Κωνστάντιος ο Α' έλαβε άδεια ανεγέρσεως από τον σουλτάνο Μαχμουτ Β'. Σε 15 μήνες κατάφερε ο Πατριάρχης και έχτισε ναό περικαλέστατο του προηγούμενου και στις 2 Φεβρουαρίου του 1835 τέλεσε τα εγκαίνια του νέου ιερού ναού και του παρεκκλησίου μετά του αγιάσματος στο όνομα της Θεομήτορος ως Ζωοδόχου Πηγής.

Άγνωστο παραμένει γιατί καθιερώθηκε στο ορθόδοξο εορτολόγιο να εορτάζεται η Ζωοδόχος Πηγή την Παρασκευή της διακαινησίμου. Η απάντηση όμως δίνεται από τον δεύτερο λόγο που θα αναφέρουμε και είναι ο θεολογικός, αφού η Παναγία είναι η πηγή από την οποία γεννήθηκε ο Χριστός. Η ζωή και η Ανάσταση. Δηλαδή η αθανασία. Το σώμα της Παναγίας έγινε ο ναός και το κατοικητήριο του Θεού, έτσι ώστε ο Υιός και Λόγος του Θεού να λάβει το ανθρώπινο σώμα και να γίνει τέλειος άνθρωπος. Με το δικό του σώμα ο Χριστός αναστήθηκε και το θεοποίησε με την Ανάληψή Του πραγματοποιώντας το μεγαλύτερο θαύμα. Πως είναι, λοιπόν, η γυναίκα αυτή μέσα στην οποία έζησε για 9 ολόκληρους μήνες ο Χριστός και πήρε το σώμα και το αίμα της, να μην είναι ζωηφόρος; Να μην θαυματουργεί; Να μην θεραπεύει τους ανθρώπους; Να μην είναι πηγή ιάσεων και θεραπειών το ιερό της πρόσωπο. Και πως είναι δυνατόν μέσα στη χαρά της Αναστάσεως να μην τιμάμε το ιερό της πρόσωπο;

Στην ακολουθία της ημέρας και στην πρώτη ωδή του όρθρου διαβάζουμε: «Ίατρεϊον ὑπὲρ φύσιν, ὁ ναός σου σεμνή, δείκνυται πᾶσι Κόρη· ἐκ γὰρ θανάτου προφανοῦς τοὺς προστρέχοντας πιστοὺς, σαφῶς ἀνιστᾷ, καὶ πᾶσι τὴν ἄφθονον, ἀναβλύζει γλυκύτητα»³. Επίσης, στον οἶκο της ημέρας διαβάζουμε: «....Χαῖρε, νοσημάτων παντοίων κατάλυσις· χαῖρε, παθημάτων ποικίλων κατάκλυσις... Χαῖρε, πορθμὸν ἀσθενείας δεικνῦσα· χαῖρε, φλογμὸν ἀρρωστίας σβεννῦσα»⁴. Τέλος, στον κανόνα του όρθρου της Παρασκευής της Διακαινησίμου καταγράφονται οι εξής ασθένειες: αιμορροΐα, ρίγος, δυσουρία, γαστρορροια, καρκίνος του στήθους των γυναικών, στέρωση, απόστημα, καρκίνος σώματος, πυρετός, πέτρα στα νεφρά, κώφωση, δυσεντερία, υδροκοιλία (συσσώρευση υγρού στην κοιλιά, ασκίτης), φαγέδαινα (ελκώδης διαβρωτική επεξεργασία), γάγγραινα, διάτρηση, λέπρα, τύφλωση, ξηροδερμία, δύσπνοια, παραλυσία⁵.

Μετά τον πόνο και την λύπη των Παθών του Κυρίου ήλθε η χαρά της Αναστάσεως «ἰδοὺ γὰρ ἦλθε διὰ τοῦ Σταυροῦ, χαρὰ ἐν ὄλῳ τῷ κόσμῳ»⁶. Ο Χριστός είχε πει στους μαθητές του ότι «τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται»⁷, και διαβεβαίωσε τους μαθητές του ότι θα τους δει μετά την Ανάστασή του για να χαρεί η καρδιά τους. Δεν ήταν δυνατόν, λοιπόν, να στερήσει την μεγάλη χαρά της ζωής Του και της Αναστάσεως Του από την Παναγία Μητέρα Του, την οποία ο ίδιος έβλεπε να οδύρεται και να πονάει η καρδιά της κάτω από τον Σταυρό Του. Ψάλλει η Εκκλησία σχετικά: «Αυτή που πόνεσε περισσότερο από όλους ως μητέρα κατά το Πάθος του Χριστού, έπρεπε πρώτη να απολαύσει τη χαρά και τη δόξα της Αναστάσεως του Υιού Της»⁸.

Με αυτές τις σκέψεις η Εκκλησία όρισε να εορτάζεται η Παναγία ως Ζωοδόχος Πηγή μέσα στην διακαινήσιμο εβδομάδα. Γι' αυτό και απευθυνόμαστε οι χριστιανοί

προς την Παναγία με τα λόγια του Αγίου Ιωάννη του Δαμασκηνού «σὺ δὲ ἄγνη, τέρπου, Θεοτόκε, ἐν τῇ ἐγέρσει τοῦ τόκου σου»⁹, ἀλλὰ καὶ με τα λόγια του ἀγγέλου που ἀπευθύνεται στὴν Παναγία δοξολογούμε το Θεό λέγοντας «Ἄγνη Παρθένε, χαῖρε, καὶ πάλιν ἔρῳ· Χαῖρε· ὁ σὸς υἱὸς ἀνέστη τριήμερος ἐκ τάφου»¹⁰.

Ἡ παράδοση τῆς Ἐκκλησίας ἀναφέρει ὅτι ὁ Ἀναστημένος Κύριος ἐμφανίστηκε πρῶτος στὴν Παναγία. Ὄταν τὸ μήνυμα τῆς Ἀναστάσεως μετέφεραν οἱ Μυροφόρες στους Ἀποστόλους, ὅπως ἀναφέρουν τὰ εὐθινὰ Εὐαγγέλια, δὲν ἐγίνε ἀμέσως πιστευτὸ ἀπὸ τους Ἀποστόλους, πλην τοῦ Ἰωάννου, γιὰ τὸν ὁποῖον δίνεται ἡ ἐξήγηση ὅτι γινώριζε τὸ γεγονὸς τῆς Ἀναστάσεως ἀπὸ τὴν Παναγία που τὴν εἶχε μαζί του μετὰ τὴν ἐντολὴ τοῦ Χριστοῦ πάνω στὸν Σταυρό¹¹. Γι' αὐτὸ τὸ γεγονὸς τῆς παραδόσεως ὑπάρχει συμφωνία τῶν ἐρμηνευτῶν Πατέρων ὅτι ὁ Χριστὸς Ἀναστημένος φανερώθηκε πρῶτα στὴν Παναγία.

Ἡ Παναγία, λοιπόν, προεξάρχει στὴν μεγάλη εορτὴ τοῦ Πασχα, ἐπειδὴ εἶναι ἡ πρῶτη που εἶδε τὸν Ἀναστημένο Χριστό καὶ ἐζήσε τὴν χαρὰ τῆς Ἀναστάσεώς Του. Γι' αὐτὸ ἡ Ἐκκλησία τοποθετεῖ τὴν θεομητορικὴ αὐτὴ εορτὴ που εἶναι μοναδικὴ καὶ ξεχωριστή, ἐπειδὴ δὲν ἀναφέρεται σὲ κάποιο γεγονὸς τῆς ζωῆς Τῆς, ὅπως τὰ Εἰσόδια ἢ ἡ Γεννησὴ Τῆς, ἀλλὰ στα θαύματά Τῆς πρὸς τοὺς πιστοὺς γιὰ νὰ τονίσει τὴν πρῶτη θέση τῆς Μητέρας τοῦ Κυρίου στὴν δόξα τῆς Ἀναστάσεως, που φέρνει τὴ θεραπεία στὴν ἀνθρωπότητα.

Παραπομπές:

1 «Τὴ Παρασκευὴ τῆς διακαινησίμου εορτάζομεν τὰ ἐγκαίνια τοῦ ναοῦ τῆς Ὑπεραγίας Δεσποίνης ἡμῶν καὶ Θεομήτορος, τῆς Ζωηφόρου Πηγῆς· ἐτι δε καὶ μνεῖαν ποιούμεθα τῶν ἐν τούτῳ τελεσθέντων υπερφυῶν θαυμάτων παρὰ τῆς Θεομήτορος».

2 Ἡ μνήμη τοῦ εορτάζεται στὶς 20 Ἰανουαρίου.

3 Ἀπὸ τὴν Α' ὡδὴ τοῦ Ὄρθρου τῆς Παρασκευῆς τῆς Διακαινησίμου εβδομάδος.

4 Ἀπὸ τὸν οἶκο τοῦ ὀρθρου τῆς Παρασκευῆς τῆς Διακαινησίμου εβδομάδος.

5 Ἀρχιμ. Εἰρηναίου Λαφτσή «Ἡ συμβολὴ τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας στὴν διαμόρφωση τῶν Νοσοκομείων καὶ τῆς Ἰατρικῆς Ἐκπαίδευσης», Ἀλεξανδρούπολη 2008.

6 «Ἀνάστασιν Χριστοῦ θεασάμενοι...».

7 Μάρκ. 10, 34.

8 Από το δοξαστικό της εορτής της Αναλήψεως του Σωτήρος.

9 Από την Θ' Ωδή του όρθρου του Πάσχα.

10 Στίχος από την Θ' Ωδή του όρθρου του Πάσχα.

Αποστόλους, όπως αναφέρουν τα εωθινά Ευαγγέλια, δεν έγινε αμέσως πιστευτό από τους Αποστόλους, πλην του Ιωάννου, για τον οποίον δίνεται η εξήγηση ότι γνώριζε το γεγονός της Αναστάσεως από την Παναγία που την είχε μαζί του μετά την εντολή του Χριστού πάνω στον Σταυρό¹¹. Γι' αυτό το γεγονός της παραδόσεως υπάρχει συμφωνία των ερμηνευτών Πατέρων ότι ο Χριστός Αναστημένος φανερώθηκε πρώτα στην Παναγία.

Η Παναγία, λοιπόν, προεξάρχει στην μεγάλη εορτή του Πάσχα, επειδή είναι η πρώτη που είδε τον Αναστημένο Χριστό και έζησε την χαρά της Αναστάσεώς Του. Γι' αυτό η Εκκλησία τοποθετεί την θεομητορική αυτή εορτή που είναι μοναδική και ξεχωριστή, επειδή δεν αναφέρεται σε κάποιο γεγονός της ζωής Της, όπως τα Εισόδια ή η Γεννησή Της, αλλά στα θαύματά Της προς τους πιστούς για να τονίσει την πρώτη θέση της Μητέρας του Κυρίου στην δόξα της Αναστάσεως, που φέρνει τη θεραπεία στην ανθρωπότητα.

11 «Ίησοῦς οὖν ἰδὼν τὴν μητέρα καὶ τὸν μαθητὴν παρεστῶτα ὃν ἠγάπα, λέγει τῇ μητρὶ αὐτοῦ· Γύναι, ἴδε ὁ υἱός σου. Εἷτα λέγει τῷ μαθητῇ· ἰδοὺ ἡ μήτηρ σου. Καὶ ἀπ' ἐκείνης τῆς ὥρας ἔλαβεν ὁ μαθητὴς αὐτὴν εἰς τὰ ἴδια» (Ιωαν. 19, 26- 27)